

Ağrı/Patnos Özelinde 12. Sınıf Öğrencilerinin Ayrışma Bireyleşme Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Gülşah UÇAR*
Engin EKER**

Öz

Bu araştırmanın amacı 12. sınıf öğrencilerinde ayrışma bireyleşme sürecinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışma Ağrı ili, Patnos İlçesinde bulunan 5 değişik tür lisedeki 157'si (%60,4) kız, 103'ü(%39,6) erkek olmak üzere toplam 260 öğrenciyle yürütülmüştür. Katılımcılara, Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nden alınabilecek minimum puan 31, maksimum puan 155'tir. Katılımcı öğrencilerin ayrışma bireyleşme bulgularına göre ortalamaları 81,02'dir. Bu sonuç ortalama alınabilecek minimum puanın anlamlı düzeyde üstündedir. Ayrışma bireyleşme düzeyi bu puan arttıkça azalmaktadır. Cinsiyete göre ise ayrışma bireyleşme düzeyleri arasında yalnızca kısıtlanma kaygısı alt boyutunda erkeklerin aleyhine anlamlı bir fark görülmüştür ($p<0,05$, $p=0,03$). Ayrılma kaygısı ve reddedilme beklentisi alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Diğer demografik özelliklere göre de ayrışma bireyleşme düzeylerinin anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Anahtar Kelimeler: *Ayrışma, bireyleşme, ergen*

* Gülşah UÇAR, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, ucar.gulsah@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

A Survey of the Levels of Separation and Individuation in Terms of Certain Demographic Factors of 12th Grade Students in Ağrı/Patnos

Gülşah UÇAR*
Engin EKER**

Abstract

The purpose of this study is to examine the process of separation and individuation in terms of gender in 12th grade students. The study was carried out with a total of 260 students, 157 of whom were girls (60.4%) and 103 (39.6%) were boys in 5 different types of high schools located in the province of Patnos in Ağrı. Participants were administered by the Adolescent Separation Individualization Scale and the Personal Information Form. The minimum score is 31 and the maximum score is 155 in the Adolescent Separation Individualization Scale. According to the separation-individuation findings of the participant students, the averages are 81.02. This result is significantly above the average minimum score that can be taken. Decomposition individuation level decreases as this score increases. According to sex, there was a significant difference only in separation-individuation levels against men in the restriction anxiety subscale ($p < 0,05$, $p = 0,03$). There was no significant difference between the other sub-dimensions ($p > 0,05$).

Keywords: *Adolescent, individualization, separation*

* Gülşah UÇAR *Istanbul Aydın University, The Graduate Institute Of Social Sciences, Psychology Department, ucar.gulsah@gmail.com*

** Engin EKER, *PhD, Istanbul Aydın University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr*

Giriş

Bu araştırma, hem literatüre ayırışma bireyleşme süreçlerinde demografik değişkenlerin rolünü eklemek, hem de doğu ilinde yapılmasının kültürel veri çeşitliliğine katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bu çalışma ile kültürel farklılığın ayırışma bireyleşme süreçlerine yansımaları görmek hedeflenmektedir.

Margaret Mahler, anne ve bebeklerinin etkileşiminde psikolojik mesafeyi psikanalitik bir gözlemlerle incelediği çalışmasının sonucunda *birinci ayırışma bireyleşme* kuramını öne sürmüştür. Öncül dönemler olarak *normal otistik evre* ve *normal ortak yaşamsal evre*'yi betimlemiş, ortak yaşamsal evrenin ise dört alt evresini ayrılma bireyleşmenin normal süreci olarak açıklamıştır. Bu iki dönem ona göre ayrılma bireyleşmeye geçilmesi için hayati öneme sahiptir.

Normal otistik dönem boyunca bebek çoğunlukla uyur ve anne karnı dönemindeki hayatını sürdürür gibidir. 2. aydan itibaren bebek otistik duvarının arkasını görmesini sağlayan bir fark ediş yaşar. Bebeğe bu dönemde ihtiyaçlarını doyuran nesne ile ilişkisini başlatan bir gülümseme belirir. Ortak yaşamsal evre dönemine *simbiyotik dönem* de denir (Mahler, Pine ve Bergman, 2003).

Ortak yaşamsal evrenin dört alt evresinden birincisi *farklılaşma ve beden imgesinin gelişimi* başlıklı alt evresidir. Bebek 4 ve 5. aydan itibaren davranışlarıyla –annesinin yüzüne, boynuna, kulağına dokunmak gibi- başka bir döneme geçtiğinin haberini verir. 7. ve 8. aylarda ilk ayrılık provalarını yapar ve hemen geri dönüp annenin orada olup olmadığını kontrol eder. İkinci alt evre *alıştırma alt evresi* 'dir. Bebeğin 9-15. ay arasında denk gelen dönemidir. Bu dönemde bebeklerde emekleme ve yürüme şeklinde de adlandırabileceğimiz ilk alıştırma ve asıl alıştırma evresi diye iki başlıkta incelenen fiziksel değişikliklerin getirdiği zihinsel ve duygusal geçişler izlenir. Üçüncü alt evre *yeniden yakınlaşma alt evresi* 'dir. 15-24. ay aralarında yaşanan bu evre genel çerçevesiyle çocuğun narsisizminin engellemelerle yüzleştiği, görece çaresizlik içeren ve dünyanın dilediği gibi olmadığını anladığı evre diye tanımlanabilir (Mahler, Pine ve

Bergman, 2003). Bu alt dönemde çocuk giderek kendi bedenini kendisine ait bulmaya başlar ve anne ile giydirme, yedirme, alt değiştirme gibi eylemlerde edilgenliğe karşı çıkar. Kendisini hazır hissetmiyorsa birinin onu öpmesine ve kucağına almasına izin vermez(Vahip, 1993; Mahler ve ark. 1975).

Dördüncü olarak son alt evre, *bireyliğin pekişmesi ve coşkusal nesne sürekliliğinin başlangıcı* evresidir. 24-26. aylar arasında ve ilerisinde yaşanan bu dönemde çocuk, annesini içselleştirme kapasitesine göre nesne sürekliliğini sağlayacaktır. Nesne sürekliliğini sağladığı ölçüde çocuk annesinin fiziki yokluğunda da içe attığı “iyi anne” ile dünyayı tanımayı sürdürebilir. Özerkleşmeye gelen tehditlere “hayır” diyerek tepki vermeye devam eder. Bu dönemde yeniden yakınlaşma krizi coşkusal nesne sürekliliğine giden gelişimsel ilerlemeyi hala gölgelemektedir (Mahler, Pine ve Bergman, 2003).

Blos'un İkinci Ayrışma-Bireyleşme Süreci

Blos'a(1989) göre ergenlik, bebeklikteki birincil ayrışma bireyleşme sürecinde kazanılmış olan içsel ebeveynden ayrılma sürecidir. Ergenlik dönemine kadar bebeklik döneminde içselleştirilmiş ebeveynin kaynakları kullanılmaya devam edilir. Ergenlik döneminde erken dönemin ego bağımlılıkları reddedilir. Blos'a(1989) göre ergenlikte bebekliğin içsel imgelerinin oluşturduğu süper egonun katı kurallarından sıyrılmak istenir. Bu istek doğrultusunda ergen yeni ilişkiler ve yeni davranış biçimleri gözlemlemek için dış nesnelere yakın ilişkiler geliştirir. Kararsızlık gelişmesi ve iç nesnelere gerileme ve içsel ayrılık ile ilerleme gerilimini yaşamak olağandır. Ve bu gerileme de ergende anksiyete yaratmaktadır. Ergenlikteki bireyleşme kişisel, sosyal ve cinsel kimliğin kazanılmasını sağlar. Ergen, otonomunun zayıflığından dolayı zaman zaman ailesine, sık sık da akran gruplarına yönelip destek almak durumundadır. Ergenlik döneminde olgunlaşma olarak da belirtilen değişimler biyolojik ve fizyolojik olarak ardı adına meydana gelirler. İkinci bireyleşme süreci olarak ergenlik dönemi sembiyotik zardan çıkma ile başlayan bebeklikteki ayrışmanın bir yeni versiyonudur. Toplumun yani yetişkin dünyasının üyesi olmak için bebeksi nesne bağlarının gevşemesi, aile bağımlılıklarının değişmesi ergenlik döneminde olur(Blos, 1989).

İkinci bireyleşme çocuksu nesnelere kopuşun bir sonucu ve bunlara eşlik eden değişimlerin ifadesidir. Ancak bu dönemde bazı ergenlerde, kuşak farkından dolayı bir anlaşma sağlayamayacaklarını düşündüklerinden ebeveynlerini ve geçmişlerini reddetme başlar ve bu ergenler riskli davranışlar sergilerler; uyuşturucu kullanma, araba hırsızlığı veya riskli araç kullanma, alıp başını gitme gibi. Bu durumlar için haklı nedenlerle yanlış şeylerin yapıldığı değerlendirilmesi yapılabilir. Ergenlikte çocuksu nesnelere kopuşun şiddeti, çocuklukta aşırı baskılanmış olmanın sonucu olarak ortaya çıkar(Blos, 1967).

Yöntem

Araştırmanın örneklemini, Ağrı ilinin Patnos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 farklı türdeki lisenin 12. Sınıflarında okuyan 260 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Mahler'in Ayrışma Bireyleşme kuramı dikkate alınarak ve ergenlik dinamiklerinden yararlanılarak Levine ve arkadaşları tarafından geliştirilen Adolesan Ayrışma Bireyleşme Ölçeği, Aslan ve Güven (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 18-22 yaş arasındaki geç ergenlerin ayrışma bireyleşme kapasitelerini ölçer. Lise 12. sınıf düzeyindeki ve üniversite düzeyindeki öğrenciler için uygundur. Uygulama için Milli Eğitim onayı alınmış ve uygulanan veriler SPSS 16.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1: Demografik Bulgular

| | £ | Yüzde % |
|----------|-------|-------------|
| Cinsiyet | Kız | 157 60,4 |
| | Erkek | 103 39,6 |

Araştırma örneklemini Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan Ağrı-Patnos ilçesinin 18 yaşındaki 12. Sınıf öğrencileridir. Kişisel bilgi formundan elde edilen verilere göre 157 kız(%60,4), 103 erkek(%39,6) cinsiyet dağılımında olmak üzere 260 katılımcı vardır. Bu katılımcıların

7'sinin(%2,7) annesi, 22'sinin(%8,5) babası vefat etmiştir. Kişisel bilgi formu verilerine göre 237(%91,2) öğrenci ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Daha az sayıda öğrenci(%6,2) devlet yurdunda yaşamaktadır. Yaşadıkları yerde kendilerine ait bir oda olan öğrenci sayısı 116(%44,6), olmayan öğrenci ise 144(%55,4)'tür. Ailesiyle birlikte yaşayanların evlerinde çekirdek aile dışında yaşayan kişi sayısı 51 (%19.6)'dır.

Tablo 2: *Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeğinin Betimsel İstatistik Bulguları*

| Ayrışma Bireyleşme Alt Boyutları | N | Min | Max | Ortalama | Standart sapma |
|----------------------------------|-----|-----|-----|----------|----------------|
| | 260 | 31 | 155 | 81,02 | 23,18 |
| | N | Min | Max | Ortalama | Standart sapma |
| Kısıtlanma kaygısı | 260 | 6 | 35 | 17,90 | 6,25 |
| Ayrılık kaygısı | 260 | 12 | 60 | 32,69 | 9,73 |
| Reddedilme beklentisi | 260 | 12 | 65 | 30,51 | 11,43 |

Ayrışma Bireyleşme Ergen formundan toplam alınabilecek minimum puan 31, maksimum puan 155'tir. Katılımcı öğrencilerin ayrışma bireyleşme düzeyleri bulgulara göre ortalama 81,02'dir. Bu sonuç ortalama alınabilecek minimum puanın anlamlı düzeyde üstündedir. Ayrışma bireyleşme düzeyi bu puan arttıkça azalmaktadır.

Ergen ayrışma bireyleşme formunun alt boyutlarından olan kısıtlanma kaygısından minimum 7, maksimum 35 puan alınabilmektedir. Örneklem, 17,90 ortalama sahiptir. Bu sonuca göre katılımcıların kısıtlanma kaygısı orta düzeyde yüksektir. Ayrılık kaygısı alt boyutundan alınabilecek minimum puan 12, maksimum puan 60'dır. Katılımcıların ayrılık kaygısı ortalama puanı 32,69'dir. Bu ortalama minimum alınabilecek puanın üzerindedir. Reddedilme beklentisi alt boyutundan alınabilecek minimum puan 12, maksimum puan 65'dir. Katılımcıların reddedilme beklentisi

ortalama puanı ise 30,51'dir. Bu ortalama da minimum değerin üstündedir.

Tablo 3: Cinsiyete Göre Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği Betimsel İstatistik Bulguları

| | | Toplam frekans | % | Kız | % | Erkek | % |
|------------------------------|-----|----------------|------|------------|------|------------|------|
| Kısıtlanma kaygısı | Var | 246 | 94,6 | 147 | 93,6 | 99 | 96,1 |
| | Yok | 14 | 5,4 | 10 | 6,4 | 4 | 3,9 |
| | | Toplam frekans | % | Kız | % | Erkek | % |
| Ayrılık kaygısı | Var | 254 | 97,7 | 153 | 97,5 | 101 | 98,1 |
| | Yok | 6 | 2,3 | 4 | 2,5 | 2 | 1,9 |
| | | Toplam frekans | % | Kız | % | Erkek | % |
| Reddedilme beklentisi | Var | 245 | 94,2 | 148 | 94,3 | 97 | 94,2 |
| | Yok | 15 | 5,8 | 9 | 5,7 | 6 | 5,8 |
| Toplam | | 260 | | 157 | | 103 | |

Tablo 4: Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

| Ayrışma-Bireyleşme | T | Df | P | Fark | Standart Sapma |
|------------------------------|--------|---------|------|---------|----------------|
| Kısıtlanma Kaygısı | -2,172 | 228,403 | .031 | -.33733 | .15530 |
| Ayrılık Kaygısı | -,948 | 223,758 | .344 | -.08941 | .09431 |
| Reddedilme Beklentisi | -1,392 | 226,255 | .165 | -.15326 | .11014 |

Cinsiyete göre bulgular incelendiğinde ayrışma bireyleşme ergen formunun alt boyutlarından, kısıtlanma kaygısı bakımından kız ve erkekler arasında anlamlı denebilecek düzeyde fark görülmüştür ($p < 0,05$, $p = 0,03$). Kızların erkeklere göre daha az düzeyde kısıtlanma kaygısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrılık kaygısı ($p > 0,05$) ve reddedilme beklentisi ($p > 0,05$) boyutlarında cinsiyetler arasındaki fark önemli derecede anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 5: Anne-Baba Vefatına Göre Ayrışma Bireyleşme Ortalamaları Farkları-T test bulguları

| | Anne | N | Fark | Standart Sapma | |
|--------------------|--------------------|--------|--------|----------------|----------------|
| Ayrışma Bireyleşme | Sağ | 253 | 2,6018 | .73646 | |
| | Vefat | 7 | 3,0415 | 1,06918 | |
| Ayrışma Bireyleşme | t | df | P | Fark | Standart Sapma |
| | -1,081 | 6,159 | .320 | -.43966 | .40676 |
| Ayrışma Bireyleşme | Baba | N | Fark | Standart Sapma | |
| | Sağ | 238 | 2,6206 | .73645 | |
| Ayrışma Bireyleşme | Vefat | 22 | 2,5381 | .87771 | |
| | Ayrışma Bireyleşme | t | df | P | Fark |
| .427 | | 23,813 | 0,673 | .08251 | .19312 |

Tablo 6: Kendine Ait Bir Oda Bulunmasına Göre Ayrışma Bireyleşme Ortalamaları Farkları-T-Test Bulguları

| | Kendine ait bir oda | N | Fark | Standart Sapma | |
|--------------------|---------------------|--------|--------|----------------|----------------|
| Ayrışma Bireyleşme | Var | 116 | 2,6029 | .72624 | |
| | Yok | 144 | 2,6223 | .76723 | |
| Ayrışma Bireyleşme | t | df | P | Fark | Standart Sapma |
| | -.209 | 251,35 | .835 | -.01942 | .09292 |

Tablo7: Evde Çekirdek Aile Dışında Yaşayanın Varlığına Göre Ayrışma Bireyleşme Ortalamaları Farkları-T-Test Bulguları

| | Evde çekirdek aile dışında yaşayan var mı? | N | Fark | Standart Sapma | |
|--------------------|--|--------|--------|----------------|----------------|
| Ayrışma Bireyleşme | Var | 51 | 2,6433 | .79615 | |
| | Yok | 209 | 2,6064 | .73742 | |
| Ayrışma Bireyleşme | t | df | P | Fark | Standart Sapma |
| | .301 | 72,363 | .765 | 0,03684 | .12260 |

Tartışma

Dünya literatürüne göre Türkiye literatürüne bakıldığında, ayrışma bireyleşmeyi inceleyen çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Ayrışma bireyleşme ergen formunun ortalamalarına bakıldığında, katılımcıların ayrışma bireyleşme düzeyinin düşük olduğu görülmüştür (bkz: tablo-2). Araştırma örnekleminin kentleşmenin az olduğu bir bölgede yaşadığı belirtilmiştir. Ruhsallığın kültür ile ilişkisini araştıran ruh sağlığı çalışanlarına göre batıdaki kendiliğin alanı doğudaki kendiliğin alanı ile örtüşmeyebilir. Sınırlar kültürden kültüre değişir (Sayar, 2003). Batıda yani kentte, çocuklar en kötü ihtimalle 3-4 yaşlarından itibaren ayrı bir odada uyumaya başlarlar. Fakat kalabalık ailelerin bulunduğu kırsal bölgelerde neredeyse evlenip aileden somut olarak ayrılana kadar ayrı bir odada uyumak mümkün olmayabilir. Ayrışma bireyleşmenin düşük olması ile ilgili bu araştırma sonuçları Tamar ve arkadaşlarının (2006) Türk lise öğrencilerinin ikinci bireyleşme süreçlerine sosyo demografik özelliklerin katkılarını inceledikleri çalışmanın bulgularında kırsal ve kentsel ailelerden gelen ergenlerin bağımlılık ihtiyaçlarının farklılaşması sonucuyla da uyumludur. Ayrışma bireyleşme bu çalışmada da yapılan diğer araştırmalarda olduğu gibi en temel değişkenlerden birisi olan cinsiyete göre değerlendirilmiştir. Bu konuda çeşitli araştırmacılar çok zıt sonuçlar bulmuşlardır. Gnaulati ve arkadaşlarının (2001) çalışma sonuçlarına göre erkekler bağlanma gereksinimlerini inkâr etme eğilimi içindedirler. Bağlılığı inkâr sağlıklı ayrışmanın olmadığını göstergesidir. Gavazzi ve arkadaşları (1990) ise bunun zıttı olarak erkeklerin bireyleşme oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Yaman'ın (2005) çalışmasında da kızların erkeklere göre daha çok ayrışma bireyleşme sorunları yaşadıkları bulunmuştur. Aslan ve Güven (2010) ise çalışmalarında kızların daha sağlıklı ayrıştığı sonucunu tespit etmişlerdir. Çoban (2013), Türkiye'de ergenlerin duygusal özerkliklerini kazanmalarını incelediği çok kapsamlı çalışmasında, 6061 öğrenci üzerinde çalışmış ve kızların duygusal özerklik açısından daha bağımsız olduklarını, erkeklerin ise idealize etmemeye daha meyilli olduğu sonucunu bulmuştur. Yani ayrışma bireyleşmenin değişik

yönlerinde erkek ve kızlar açısından farklılıklar bulunmuştur. Bu çalışmada erkeklerin kızlara göre daha fazla ayrışma bireyleşme sorunları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (bkz: tablo-3, tablo-4). Ayrışma bireyleşme genel ortalamalarında erkek katılımcıların kızlardan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Cinsiyete göre farklılaşma analizinde ise erkeklerin kızlara göre daha çok kısıtlanma kaygısı yaşadığı tespit edilmiştir (bkz: tablo-3). Kız ve erkek öğrencilerin sonuçlarındaki bu farklılıkta araştırmaların yapıldığı örneklemelerin içindeki buldukları çevrenin etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın örnekleminde erkeklerin kızlara göre daha çok ayrışma sorunları yaşaması bulgusunun nedeni bölgede erkek çocukların daha çok ekonomik ve psikolojik güvence olarak görülmesi ve değerlerinin kızlara göre daha fazla olması olabilir. Erkek çocuk kırsal bölgelerde özellikle ailesinin saygınlığı, ekonomik bakımı gibi konularda daha ön planda ve değerlidir (Kağıtçıbaşı, 1993). Dolayısıyla ergen, ailesiyle olan bağımlı ilişkisini sürdürmek zorunda kalabilir.

Katılımcı öğrencilerin verdikleri bilgilere göre annesi hayatta olmayan 7(%2,7), babası hayatta olmayan 22 (%8) öğrenci vardır. Ebeveyn kaybı yaşamış katılımcı sayısı grubun düşük bir yüzdesini oluşturmaktadır. Grup bu özelliği bakımından homojenlik sergilemektedir. Ebeveyn kaybının ayrışma düzeyleri ile anlamlı ilişkisi bulunmamıştır (bkz: tablo-5). Kendine ait odası olmayan katılımcı sayısı 144'tür (%55,4). Homojenlik bu özellik açısından da geçerlidir. Kendine ait bir odası bulunup bulunmadığı ile ayrışma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz: tablo-6). Evde çekirdek aile dışında yaşayan birileri bulunan katılımcı oranı ise %19,6'dır. Kırsal bölgelerde aileler çekirdek aile dışında aile büyükleri ve evlenen çocukların eş ve aileleri ile birlikte yaşayabilmektedirler. Ayrışma düzeyleri bu orana göre de anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir (bkz: tablo-7). Örneklemin ayrışma bireyleşme düzeylerinin genel olarak düşük olması kendi içinde bir homojenlik oluşturduğundan ve katılımcıların bazı demografik özellikleri yapısal olarak birbirine çok benzediği için ayrışma bireyleşme düzeyleri ile bu özellikler arasında anlamlı bağlantılar bulunamadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla demografik özellikleri farklı olan bir örnekleme karşılaştırıldığında bu değişkenlerin örneklem arası farka etkisi görülebilir.

Kaynakça

Aslan, S. ve Güven, M.(2009). Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (3),123-128.

Aslan, S., & Güven, M. (2010). The relation between attachment and personal adjustment mediated by separation-individuation. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 181.

Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. *The psychoanalytic study of the child*, 22(1), 162-186.

Blos, P.(1989). *The Adolescent Passage*. Madison, Connecticut: International Universities Press Inc.

Çoban, A. E. (2013). Investigation of Turkish Adolescents Emotional Autonomy in Terms of Some Demographic Variables. *Eğitim ve Bilim*, 38(169).

Gavazzi, S. M. (1993). The relation between family differentiation levels in families with adolescents and the severity of presenting problems. *Family Relations*, 463-468.

Gnaulati, E., & Heine, B. J. (2001). Separation-individuation in late adolescence: An investigation of gender and ethnic differences. *The journal of psychology*, 135(1), 59-70.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). Türkiye'de Aile Kültürü. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1).

Mahler, M., & Furer, M. Pine, f., & Bergman, A.(1975). *The psychological birth of the human infant*.

Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A., & Babaođlu, A. N. (2003). *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu*. Metis Yayınları.

Sayar, K. (2003). Kültür ve Ruh Sağlığı: Küreselleşme Koşullarında Kültürel Psikiyatri. *İstanbul: Metis*.

Tamar, M., Bildik, T., Kösem, F. S., & Kesikci, H. (2006). The characteristics of separation-individuation in Turkish high school students. *Adolescence, 41* (161), 177.

Vahip, I. (1993). Ayrılma-bireyleşme kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi, 4*, 60-66.